



EUROPEAN
ENERGY

10 anbefalinger til Den Nationale Energikrisestab (NEKST)



Indhold

Baggrund for de 10 anbefalinger til NEKST'en	3
1. Sæt markedet for grøn strøm fri.....	5
2. Få gang i brugen af lavbundslande til vedvarende energi	6
3. Sæt producentbetalingerne i bero	7
4. Få gjort elnettet klar til elektrificeringen	8
5. Brug elnettet mere smart.....	9
6. Fjern kirkernes indsigelsesret.....	10
7. Fjern urimelige sikkerhedskrav til elproducenters grønne energianlæg.....	11
8. Afbureaukratiser godkendelser af vedvarende energiprojekter	12
9. Prioriter elbaseret fjernvarme	13
10. Sikre forsyningen med en national ordning for batteriløsninger.....	14

For spørgsmål til publikationen kan du kontakte

Jan Vedde, Senior Project Manager, jve@europeanenergy.com, +45 23 45 69 59

Mathias Aarup Berg, Head of Regulatory Affairs, mabe@europeanenergy.com, +45 31 71 75 88

Baggrund for de 10 anbefalinger til NEKST'en

Regeringen har etableret en national energikrisestab, som har til formål at øge tempoet i den grønne omstilling. På trods af det klare mandat fra klimavalget i 2019, hvor danskerne for første gang nogensinde stemte for markant øgede ambitioner for klima- og energihandling, er den grønne omstilling gået i stå herhjemme.

Udbygningen af solcelleenergi forventes at blive 55 pct. mindre i 2023

I 2023 forventes der at [blive pillet flere vindmøller ned](#), end der vil blive sat op på land i Danmark. Det vil medføre, at den årlige produktion af landvindenergi vil gå tilbage. Tilsvarende forventes udbygningen af solceller på land at blive mere end halveret i 2023. Selvom produktionen af solenergi forventes at sætte rekord i løbet af året, vil den markante vækst i nye grønne anlæg stoppe op.

Opbremsningen i den grønne omstilling skyldes, at der siden 2019 er truffet en række politiske beslutninger, som har overvæltet betydelige omkostninger på udviklere af vedvarende energi. Dermed er det ikke længere økonomisk rentabelt at udnytte sol- og vindenergien de steder af Danmark, hvor ressourcerne ellers er størst. Hovedfokus i de politiske beslutninger har været at overvælte flere omkostningerne til udbygning og forstærkning af elnettet til producenterne af grøn strøm. Derudover har regeringen besluttet at droppe et markant antal havvindmølleprojekter under Åben Dør-ordningen, som ville kunne have sat skub i udbygningen af ny grøn elkapacitet i god tid inden 2030.

Prisen på at udvikle en MW grøn strøm fra solceller er steget med op til 40 pct. siden 2019.

Der er i den grad brug for at øge tempoet i den grønne omstilling især for at sikre, at der skabes nok grøn strøm til at elektrificere de mange elbiler, varmepumper mv., der i disse år udrulles ligesom Power-to-X-ambitionerne er helt afhængig af ny grøn strøm. De seneste tal peger på, at elektrificeringen vil medføre en firdobling af forbruget af elektricitet i løbet af dette årti.

I den forbindelse er det vigtigt at have for øje, hvad det er for nogle politiske indgreb, som siden klimavalget for fire år siden har medført, at den grønne omstilling er gået i stå. Kun på den måde kan man fra regeringens og NEKST'ens side skabe sikkerhed for, at udviklingen rent faktisk kan vendes i de kommende år, og den grønne omstilling for alvor kan tage fart.

Samtidig bør staten fokusere sine midler på at udbygge og forstærke det aldrende elnet, som i dag ikke er gearet til at modtage og levere den grønne strøm, som en total elektrificering af Danmark forudsætter. En rapport fra Eurelectric fra 2021 understreger, at halvdelen af udgifterne til elnet frem mod 2030 skal gå til at modernisere elektricitetsforbindelserne, fordi denne opgave har været underprioriteret det seneste årti.

De 18 mia. kr. afsat til Energiø Bornholm bør allokere til modernisering af det aldrende danske elnet

Statsstøtten bør til eksempel ikke allokere til at udbygge kapaciteten med en energiø i Østersøen, såfremt det forudsætter støtte på op til 18 mia. kr. for at etablere 1,2 GW strøm, som kan tilkøbes det danske elnet. Pengene kan investeres med betydeligt bedre resultater og med større samfundsmæssig gevinst i andre projekter, herunder i det kollektive elforsyningsnet.

I denne publikation uddybes 10 forslag, som NEKST'en bør inkludere i sit arbejde med at sætte handling bag ordene om at få hastighed i den grønne omstilling i Danmark.

Sæt markedet for grøn strøm fri

Nationale energiparker, producentbetalinger, øget beskatning af jorden under vedvarende energi, indfødningsstariffer og aflysningen af 24 Åben Dør-havvindmølleprojekter. Alle disse forslag har siden klimavalget 2019 fundet vej til politikernes bord og har medført, at den grønne omstilling er blevet dyrere, mere kompliceret, markant mere langtrukken eller direkte modarbejdet. Energiparkerne er et tydeligt eksempel på, at man fra politisk side ønsker at skabe mere dynamik i den grønne omstilling. Men energiparkerne har ladet vente på sig i et år nu. I mellemtiden har en række kommuner valgt at sætte behandlingen af mange grønne energiprojekter i bero for at afvente de statslige energiparker.

Derfor er der brug for, at de danske nationale politikere afholder sig fra at fremsætte nye forslag, der på den ene eller anden måde påvirker de rammebetingelser, som udviklere af vedvarende energi skal operere inden for rammerne af. For de ellers så gode intentioner risikerer at forsinke den grønne omstilling yderligere, som det har været tilfældet i de seneste fire år. I stedet bør politikerne have tiltro til, at udviklerne i samspil med de mange ambitiøse danske kommuner rent faktisk kan levere de grønne energiprojekter, der skal til for at sikre fremtidens energi. Og det er der meget, der tyder på, at kommunerne netop kan, såfremt de har medarbejderressourcerne hertil.

I slutningen af 2020 havde Energinet kendskab til, at kommunerne behandlede projektforslag, der tilsammen løb op på 16 GW sol og 5 GW kystnær vind og vind på land. Siden da er der sket en markant udvikling, som peger på, at udviklerne og kommunerne er klar til at levere de nødvendige løsninger til, hvor den grønne energi skal komme fra.

Den politiske beslutning om at lukke Åben Dør-ordningen er seneste skud på stammen af uheldige eksempler på, at politiske beslutninger hindrer den grønne omstilling. Beslutningen betyder, at mere end 20 havvindmølleprojekter i primært Vandkantsdanmark ikke bliver til en realitet, og at kommunerne modarbejdes i deres ambitioner om at udnytte lokale havvindressourcer til at understøtte jobs, vækst og Power-to-X-projekter.

Få gang i brugen af lavbundsjorde til vedvarende energi

Udtagning af lavbundsjorder er et centralt tiltag, hvis det skal lykkes landbruget og Danmark at indfri 70 pct.-målsætningen i 2030. Ifølge Klimarådet blev der i 2018 udledt 4,8 millioner ton CO₂ fra lavbundsjordene. Det svarer til udledningen fra omtrent 1,8 millioner benzin- og dieslbiler. Med udtagning menes blandt andet at fjerne al kunstigt dræn af området, hvilket vil betyde periodiske oversvømmelser af området. Og når mange af de store arealer ikke længere skal bruges som landbrugsjord, er det oplagt at udnytte arealerne ved at sætte solceller på dem.

Regeringen og Folketinget har allerede afsat et betragteligt beløb til at finansiere udtagning af de første mange tusinde hektarer lavbundsjorder. Men hvis det skal lykkes at udtage 170.000 hektarer, som klimamålet foreskriver, bør vedvarende energi på lavbundsjorder bringes i spil og ligestilles med de skattemæssige fordele, som dyrkning af biomasse har på lavbundsjorder i dag.

Cirka 38.000 hektar af lavbundsjordene er sammenhængende arealer, der kan være egnet til solcelleparker. Skiftende ministre har lovprist ideen om vedvarende energi på lavbundsjorder, men det har endnu ikke materialiseret sig i en løsning, der understøtter udtagningen og etablering af vedvarende energi.

Hvis vedvarende energi på lavbundsjorder sidestilles med etablering af energi fra biomasse på landbrugsjorder, så der ikke sker forskelsbehandling som i dag, vil vedvarende energiprojekter kunne understøtte udtagningen af lavbundsjorder. Udviklere af vedvarende energi er indstillet på at afholde ekstraomkostninger forbundet med at bygge på lavbundsjord for at accelerere udtagningen, men i dag gør jordens værdiforringelse samt det øgede beskatningsgrundlag samlet set udtagning prohibitivt dyrt.

Sæt producentbetalingerne i bero

Med Klimaaftalen fra juni 2020 blev det politisk besluttet at indføre producentbetalinger for at give udviklere og producenter af vedvarende energi incitament til at placere nye grønne energianlæg på steder i Danmark, hvor det er mest hensigtsmæssigt set fra et netøkonomisk hensyn. Fra 1. januar 2023 skal elproducenter ikke kun betale for deres opkobling på det kollektive elforsyningsnet, men også betale for udbygningen og forstærkningen af det kollektive elforsyningsnet.

Dermed har politikerne besluttet at sætte netøkonomi over samfundsøkonomi, hvilket i de kommende år vil medføre, at danskerne kan komme til at betale højere elregninger pga. manglende udbud af elektricitet. Energinet blev pålagt at udarbejde nye producentbetalinger, som trådte i kraft 1. januar 2023 efter godkendelse af Forsyningstilsynet, også selvom Forsyningstilsynet i sin godkendelse beskrev, at der var tvivl om det juridiske ophæng i EU-retten for at indføre producentbetalingerne.

Energinet bør som statsejet virksomhed ikke medvirke til, at producentbetalinger hindrer udbygningen af vedvarende energi på et juridisk usikkert grundlag. Derfor bør Energinet sætte producentbetalingerne i bero, indtil det er afklaret ved EU-Domstolen, om Forsyningstilsynets tvivl om EU-hjemlen er berettiget. Energinet bør, indtil afklaringen har fundet sted, fortsætte sin praksis fra før 1. januar 2023 og finansiere udbygningen og forstærkningen af det kollektive elforsyningsnet via tariffene.

Få gjort elnettet klar til elektrificeringen

Det kollektive elforsyningsnet er i for dårlig stand til at håndtere den elektrificering, som det danske samfund er i fuld gang med. En rapport fra Eurelectric beskrev i 2021, at halvdelen af de investeringer, som danske netselskaber forventes at gennemføre inden 2030, vil gå til modernisering af aldrene elnet. Det tegner et tydeligt billede af, at netselskaberne ikke har været opgaven voksen om at gøre elnettet klar til elektrificeringen.

Derfor bør der snarest muligt indføres en ny model for regulering af den indtægtsramme, som netselskaberne er begrænset af, til at finansiere udbygning og forstærkning af det kollektive elnet. Og det haster, for i takt med, at danskerne køber elbiler, varmepumper og sætter gang i elektrificeringen, kommer elnettet til at blive udfordret i langt højere grad.

Samtidig bør Danmark i tråd med EU's gældende retningslinjer for statsstøtte genindføre udligningsordningen, som understøtter en kollektiv finansiering af udbygningen og forstærkning af det danske elnet. Ordningen blev afskaffet i 2022, hvilket har spillet en central rolle i opbremsningen af den grønne omstilling. Europa-Kommissionen har ad flere omgange understreget, at EU-landene kan finansiere udbygningen af elnettet med statsstøtte, og derfor er der brug for, at dette værktøj tages i brug for at sikre hastighed i udbygningen af det kollektive elforsyningsnet til gavn for alle danskere.

Brug elnettet mere smart

På grund af elnettets dårlige beskaffenhed til at nettilslutte de mange grønne energiprojekter, som skal understøtte elektrificeringen i Danmark, er der brug for at tænke i nye måder at understøtte udbygningen af grøn energi. Energinet meldte i efteråret 2022 ud, at man ville identificere en række pilotprojekter, som ville kunne drage fordel af at blive nettilsluttet før tid i områder, hvor elnettet endnu ikke var parat til at tage imod den grønne strøm.

Det er især hensigtsmæssigt for solenergi projekter, da det danske elnet i dag er domineret af elproduktion fra vindenergi. Det betyder, at store dele af elnettet ligger ubrugt hen, når vinden ikke blæser. Der er brug for at tænke videre i sådanne midlertidige løsninger, som kan afhjælpe det akutte behov for at nettilslutte nye grønne energiprojekter.

Derfor bør Energinet udvide ordningen til ikke kun at gælde udvalgte pilotprojekter, men generelt understøtte, at nye grønne energianlæg kan kobles til det kollektive elforsyningsnet, så snart der er udstedt en byggetilladelse i den kommune, hvor anlægget foreslås bygget.

Energinet's egne beregninger viser f.eks., at der på Lolland på trods af begrænsninger i elnettet kan tilsluttes 500 MW ny solcelleproduktion. Det nuværende elnet kan altså tage imod langt det meste produktion, da der kun i 8 pct. af solskinstimerne vil være nødvendigt at begrænse produktionen for at undgå overbelastning af elnettet.

Fjern kirkernes indsigelsesret

Planloven er netop blevet moderniseret, og klimaet er skrevet ind i formålsparagraffen. Når det kommer til restriktioner på vindmølleudbygningen, er planloven dog stadig et produkt af en tid, hvor kirkerne og ikke klimaet fyldte i danskernes hverdag. Kirkerne har stadig afgørende indflydelse på, om der kan sættes vindmøller og solceller op i et givent område, selvom veto retten er blevet erstattet af en blødere indsigelsesret. Siden 2017 har kirker mindst ti gange gjort brug af retten til at blokere for vindmølleplaner.

Fremadrettet betyder indsigelsesretten, at det vil være op til den til enhver tid siddende kirkeminister at afgøre, om et vindmølleprojekt må vige for hensynet til kirkerne. Det er en risikofaktor, som kan være med til at vindmølleprojekter opgives tidligt i processen, fordi der kan opstå usikkerhed om, hvorvidt en given kirkeminister vil modsætte sig nye grønne energiprojekter.

Derfor bør kirkernes indsigelsesret hurtigst muligt afskaffes, så det ikke medfører unødigt indvirkning på og forsinkelse af nye grønne energiprojekter.

Fjern urimelige sikkerhedskrav til elproducenters grønne energianlæg

Energinet har fastsat krav om, at elproduktionsanlæg skal have en reservekapacitet for at kunne levere reaktiv effekt til at understøtte det kollektive elforsyningsnet, hvis det skulle blive aktuelt (Requirements for Generators). Det betyder, at der skal reserveres kapacitet i elproduktionsanlægget.

For solcelleparker gælder det, at uudnyttet kapacitet kan anvendes til at producere elektricitet. Men når reaktiv effekt ikke bliver efterspurgt, går denne produktion tabt. For at kunne levere reaktiv effekt til nettet i henhold til Energinets fastsatte krav er konsekvensen, at man skal etablere op til 15 % mere grøn energikapacitet end nødvendigt. Det er u hensigtsmæssigt for den grønne omstilling, da det medfører betydelige negative økonomiske konsekvenser.

Energinets behov for at sikre sig reaktiv effekt kan sikres ved, at Energinet fastsætter krav om, at den reservekapacitet som anlæg allerede har, kan udnyttes til at producere elektricitet i situationer, hvor reaktiv effekt ikke efterspørges. I de tilfælde, hvor reaktiv effekt efterspørges, har leveringen af reaktiv effekt forrang frem for produktion af elektricitet. På denne måde kan den reaktive effekt aktiveres efter behov og vil samtidig ikke lægge unødigt beslag på anlæggets kapacitet.

Det følger allerede af eksisterende regler, at reaktiv effekt har forrang, da det er et afhjælpende tiltag og dermed et ufravigeligt krav, som kan aktiveres ved behov. Denne model vil understøtte den grønne omstilling i højere grad end i dag og være mere proportionalt og dermed ikke unødigt forringe vilkårene for danske elproducenter.

Afbureaukratiser godkendelser af vedvarende energiprojekter

Bureaukrati er én af de største syndere, når det kommer til forhalingen af den grønne omstilling. Hvad enten det gælder udbygningen af elnettet, solceller, vindmøller eller de nye Power-to-X-projekter, er fælles for mange projekter, at de mødes med unødigt bureaukratiske øvelser. Det strider direkte imod det akutte behov, som vi som samfund står over for. Derfor bør de administrative processer hurtigst muligt optimeres, så bureaukratiet fremadrettet ikke udgør så fundamental en udfordring for den grønne omstilling.

I europæisk regi er der skabt opbakning blandt EU's stats- og regeringschefer til, at sagsbehandlingen af vedvarende energi kommer op i tempo. Derfor er der nu behov for, at denne hastighed kan mærkes i de danske administrative lag på tværs af stat, regioner og kommuner.

Derfor bør der hurtigst muligt indføres tidsfrister for, hvor længe sagsbehandlingen af et grønt energiprojekt må tage i overensstemmelse med VE-direktivet og REPowerEU. Såfremt der ikke er rimelige grunde til at afvise et givent grønt projekt, som kan understøtte den grønne omstilling, bør sagsbehandlingen af projektet fremmes og prioriteres sammenholdt med andre projekter i planafdelingerne.

Implementeringen af kortere tidsfrister er samtidig afhængig af, at myndighederne understøttes ved, at regeringen allokerer flere midler og ekstra hænder til sagsbehandling og understøttende VE-rejsehold.

Prioriter elbaseret fjernvarme

Den danske fjernvarme baserer sig i dag i overvejende grad på afbrænding af biomasse. Der er uhensigtsmæssigt, fordi fjernvarmen i langt højere grad bør baseres på vedvarende energi produceret lokalt og dermed understøtte en lokal forsyning af el og varme, der ikke er afhængig af leverancer af biomasse, der ofte importeres fra andre lande.

Den 1. maj 2023 trådte den nye lovgivning om direkte linjer i kraft, som understøtter, at lokale forsyningsselskaber fremadrettet kan etablere private direkte linjer mellem vedvarende energiprojekter og fjernvarmeanlæg baseret på elpatroner og varmepumper.

Regeringen bør arbejde for, at der opnås en fælles enighed med de mange kommunalt ejede forsyningsselskaber, om at fjernvarmen hastigt skal omstilles til at være baseret på grøn strøm.

Sikre forsyningen med en national ordning for batteriløsninger

I takt med at der udrulles mere vedvarende energi i Danmark, vil der i stigende grad kunne opstå situationer med større udsving i det kollektive elforsyningsnet. Det stiller nye og særlige krav til, hvad elnettet skal kunne håndtere, og hvor store mængder af regulerkraft, der skal stilles til rådighed for elnettet.

Elnettet er ikke bare aldrende, men også bygget til en tid, hvor store centrale kraftvarmeanlæg kunne levere strøm konstant og ikke som i dag og i fremtiden, hvor strømmen produceres mere lokalt og geografisk fordelt og på forskellige tidspunkter af døgnet.

Der bør i langt højere grad sættes på at udrulle batteriløsninger på tværs af landet for at sikre, at kommende udsving i elnettet kan håndteres lokalt.

Derfor bør der indføres en national støtteordning, som understøtter, at der i forbindelse med lokale forbrugscentre kan opstilles batteriløsninger, som kan være med til at sikre stabiliteten i det kollektive elforsyningsnet.